

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ДАЙДЖЕСТ

УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ (УГСПЛ)

ВИПУСК № 6 (38), [ПРОГРАМА USAID «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»](#)

Березень 2018

ЗМІСТ

Реалізовані в рамках програми заходи	2
Моніторинг, аналітика та адвокатування прав людини	2
Стратегічний судовий захист	5
Безоплатна правова допомога	6
Просування прав людини та навчання в сфері їх захисту	6
Головні новини в сфері прав людини	7

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ

МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Національний індекс прав людини

Ініціатива «Національний індекс прав людини»¹ (www.hro.org.ua) охоплює моніторинг виконання Національної стратегії з прав людини, а також впровадження Місцевого індексу прав людини (МІПЛ), розробленого для врахування пріоритету прав людини в ході реформи децентралізації. Програма Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Права людини в дії» підтримує вищезгадану роботу у частині, що стосується забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та населення, постраждалого від конфлікту.

Новини за березень:

- В рамках ініціативи МІПЛ експерти Програми приєдналися до моніторингових команд в декількох містах Донбасу, щоб вивчити, як органи місцевого самоврядування у східних регіонах виконують свої обов'язки із забезпечення прав постраждалого в результаті конфлікту населення та переселенців – наразі пропонуємо ознайомитися з попередніми результатами моніторингу в [Маріуполі](#) та [Сумах](#). Зазначимо, що на місцевому рівні моніторинг проводиться громадськими приймальнями, які діють на Донбасі за фінансової підтримки USAID, під наглядом і за участі представників центрального офісу УГСПЛ задля контролю якості результатів.

Також пропонуємо увазі свіжий приклад того, як місцева влада (цього разу в Черкаській області) [виконує рекомендації](#) моніторів, надані під час попередніх візитів, та як це впливає на стан дотримання прав людини.

- Разом з партнерами Програма продовжує працювати над Планом дій з реалізації Національної стратегії, щоб він якомога повніше відповідав викликам у сфері захисту прав людини, які виникли у зв'язку з конфліктом. Важливими доповненнями мають стати заходи, пов'язані із запровадженням принципів перехідного правосуддя, ефективним розслідуванням злочинів, вчинених в зоні збройного конфлікту, документуванням воєнних злочинів та злочинів проти людяності, а також створенням дієвого механізму звільнення заручників та відновлення їхніх прав. У березні Програмою були розроблені відповідні зміни до Плану.
- Також триває підготовка до проведення комітетських слухань на базі Комітету Верховної Ради України з питань прав людини в частині, що стосується контролю Уряду України за виконанням Національної стратегії.

Модель перехідного правосуддя для України

В рамках програми USAID «Права людини в дії» УГСПЛ продовжує працювати над розробкою та просуванням модулі перехідного правосуддя, адаптованої до українських

¹ Впроваджується УГСПЛ спільно з Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та у співпраці з іншими громадськими організаціями.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

реалій. Процес було розпочато у 2016 році – за цей час проведене відповідне [базове дослідження](#) та організовано [міжнародну конференцію](#) ([збірка докладів](#) англійською).

Наразі ж головні зусилля програми зосереджено на створенні національної дорожньої карти із застосування правосуддя перехідного періоду, а також проведенні інформаційної кампанії, спрямованої на роз'яснення принципів впровадження перехідного періоду та їх актуальності для українського суспільства під час трансформації від авторитарного минулого до демократичної сучасності та від умов конфлікту до постконфліктного стану. Для досягнення цієї мети за 3 місяці розроблено рамковий документ² – законопроект «Засади державної політики захисту прав людини задля подолання наслідків збройного конфлікту», який має стати основою для подальшого законотворення у цій сфері

Програма продовжує просувати принципи перехідного правосуддя заради врегулювання конфлікту та пост-конфліктного відновлення. У березні цьому сприяли такі заходи ([розділ «Просування прав людини»](#) також містить дотичну новину):

- Було приділено увагу поясненню принципів, які було закладено в основу законопроекту по перехідному правосуддю – більшість з них запозичено з керівних документів та резолюцій ООН та ЄС, включаючи Рамкову політику ЄС щодо підтримки перехідного правосуддя (прийнятий у 2015 р., цей документ зробив ЄС першою регіональною організацією зі окремою стратегією щодо перехідного правосуддя). УГСПЛ/ Програма оприлюднила переклад даної політики [українською](#), аби ознайомитися з нею тих, хто не володіє англійською мовою.

Крім того, автори [закликають](#) розпочати публічне обговорення цього законопроекту.

- Ініційовано цикл міні-інтерв'ю (загальна запланована кількість – понад 60): перші з них присвячені запровадженню принципів перехідного правосуддя в Україні та їх перевагам для країни, синергії з системою освіти в рамках публічної реакції на несправедливість, документації воєнних злочинів, національному примиренню тощо. Ми запрошуємо всіх зацікавлених стежити за відповідним [розділом](#) сайту, який регулярно оновлюється.
- Нова публікація у тематичному блозі: навіщо Україні [реформувати](#) сектор безпеки.
- Також надаємо декілька посилань на коментарі експертів Програми, надані різним медіа-ресурсам та присвячені перехідному правосуддю: (1) керівник діючого за підтримки USAID Центру документування порушень прав людини розповів про 4 головні аспекти правосуддя перехідного періоду – [посилання російською](#); інше інтерв'ю з ним – [також російською](#); (2) юристка, що спеціалізується на питаннях Донбасу, докладно [пояснила](#) Чорноморській ТРК, що таке перехідне правосуддя; (3) крім того, керівник аналітичного напрямку УГСПЛ/Програми розповів, чому дехто сприймає примирення як поразку, та чому це не так – [посилання російською](#).
- Керівник аналітичного напрямку УГСПЛ/Програми [виступив](#) в якості спікера під час відкритої дискусії Правозахисного порядку денного «Міжнародні злочини та справедливе покарання». Під час виступу він зробив акцент на ресурсному забезпеченні змін до законодавства, які, в свою чергу, мають створити умови для підготовки кадрового резерву слідчих, прокурорів та суддів (в рамках механізму, спрямованого на притягнення винних до відповідальності, що передбачається моделлю перехідного правосуддя).

² Робочою групою під егідою Секретаріату Уповноваженого, яка включала експертів з УГСПЛ, інших НУО та міжнародних організацій, народних депутатів та представників Міністерства з питань ВПО та окупованих територій.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

- Центр документування порушень прав людини УГСПЛ, що діє за підтримки USAID, продовжує серію аналітичних довідок в рамках дослідної роботи з відновлення історичної правди щодо подій триваючого гібридного збройного конфлікту в Україні на прикладі окремих міст Донбасу – ось свіжий міні-звіт, в якому наведені дані про історичні передумови окупації, визволення та обстріли Попасної, типового міста та важливого залізничного вузла Луганської області. З повним звітом (що включає свідчення очевидців, офіційні дані центральної та місцевої влади, а також перелік мирних жителів і українських військовослужбовців, що загинули в місті у 2014-2018 роках) можна ознайомитись [за посиланням](#).

Програма продовжує адвокатувати захист прав постраждалих від конфлікту

Цього разу мова йде про виборчі права ВПО та інших мобільних всередині країни громадян: 19 березня представники Програми [взяли участь у мирній акції](#) «Невидимі виборці», щоб закликати депутатів ухвалити [законопроект № 6240](#), який дозволяє визначати належність до територіальної громади не за місцем реєстрації, як раніше, а за виборчою адресою. Якщо законопроект буде прийнято, ВПО, трудові мігранти та особи без реєстрації зможуть скористатись своїм правом голосу під час місцевих виборів, що сприятиме їх повноцінній реінтеграції в політичне та соціальне життя країни³. Акція була фінальним заходом флешмобу #12ДнівВистачить, який розповів історії людей, що були вимушені покинути свої домівки через конфлікт.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **З метою захисту права на вільний доступ до інформації УГСПЛ взяла участь у підготовці звіту щодо втрат у сфері телебачення та радіомовлення в результаті тимчасової окупації Криму**

27 березня було проведено [круглий стіл](#), під час якого Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення та Міністерство інформаційної політики презентували звіт щодо порушень та втрат серед телерадіокомпаній Криму внаслідок окупації⁴. УГСПЛ було запрошено не випадково, адже Спілка вже зробила певні кроки для збору доказів стосовно інформаційної окупації півострову⁵.

- **Правозахисники закликали зупинити наступ на громадянські права і свободи в Україні**

³ Нагадаємо про нещодавно опублікований аналітичний звіт «Втрачений голос. Чи довічна ця німота?» (повний текст [українською](#), резюме [англійською](#)), що також є частиною багатосторонньої роботи Програми із захисту виборчих прав в умовах збройного конфлікту та окупації.

⁴ Зокрема, російські ЗМІ разом зі збройні сили РФ були використані Кремлем для окупації півострову. Незалежні кримські журналісти стають жертвами переслідувань, а більшість місцевих ЗМІ були змушені покинути Крим. Свободу слова обмежено, діяльність журналістів обмежена жорсткими вказівками окупаційної влади, підпорядкованими інтересам Кремля (що включає агресивну антиукраїнську пропаганду). Ви можете ознайомитись з додатковою інформацією за наступними посиланням – деяка [статистика](#), результати заходу [англійською](#) та ще одна дотична [публікація](#).

⁵ Інформацію на цю тему можна знайти в аналітичному дайджесті «Крим без правил», присвяченому проблемі інформаційної окупації та випадкам порушення свободи слова і вираження поглядів у Криму – пропонуємо Вашій увазі як [російську](#), так й [англійську](#) версії.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Минулого року народні депутати внесли зміни до [Закону України](#) «Про запобігання корупції», зобов'язавши громадських активістів та громадян, які «залучаються до здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням, протидією корупції», подавати електронні декларації поряд із держслужбовцями. Правозахисники, включаючи представників УГСПЛ, [вважають](#), що антикорупційним активістом може бути визначена будь-яка людина, що вийшла на антикорупційний мітинг. При цьому, закон не має чітких роз'яснень, але його невиконання передбачає кримінальну відповідальність.

Нагадаємо, що офіційну заяву коаліції правозахисних організацій «Правозахисний порядок денний» з цього приводу можна знайти [тут](#).

- **Заява УГСПЛ щодо засудження кримськотатарського активіста**

1 березня в Криму було винесено вирок Сулейману Кадірову у вигляді двох років умовно із заборонаю публічної діяльності. Причиною став коментар у соціальній мережі про український Крим. УГСПЛ [рішуче засуджує](#) дії російської окупаційної влади щодо цього незаконного політично мотивованого переслідування.

СТРАТЕГІЧНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Метою програми USAID «Права людини в дії» в цьому напрямку є підтримка на національному і міжнародному рівнях стратегічних судових справ для захисту суспільних інтересів⁶, а також їх широке висвітлення серед професійної спільноти та громадськості. Загальна кількість стратегічних справ, підтриманих Центром стратегічних справ (ЦСС) УГСПЛ в рамках програми, складає 195.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Триває робота із захисту українців, що постраждали від торгівлі людьми**

Юристка УГСПЛ надала [інтерв'ю](#) Громадському радіо (*посилання російською*), розповівши про успіхи у справах із захисту громадян України, які, починаючи з 2014 року постраждали від схем залучення до наркотрафіку в Росії, як частину її агресії РФ проти України. Правозахисники вважають, що більшість з них є не наркоторговцями, а жертвами торгівлі людьми. Підсумовуючи, зазначимо, що суд нарешті готовий розпочати судовий процес після місяців зволікання.

⁶ Найпотужніший інструмент захисту прав людини; ведуться в інтересах громадянина чи групи громадян з метою досягнення системних змін в правовій сфері на благо суспільства та використовується з метою створення судової практики (прецедентів).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (в т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітницьких заходів в сфері прав людини, а також документування воєнних злочинів та порушень прав людини, пов'язаних з конфліктом.

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність громадських приймалень (ГП) в м. Слов'янську, [Торецьку](#), [Маріуполі](#), Краматорську, [Покровську](#), [Сумах](#) та Дніпрі, які надають допомогу постраждалому від конфлікту населенню, а також [спеціалізовані приймальні](#) зі справ вимушених переселенців АР Крим та м. Севастополь у м. Києві та Херсоні.

Невеличкі, але важливі перемоги Маріупольської приймальні

- Юристи [відстояли](#) у суді права внутрішньо переміщеної жінки, яка з липня 2017 року була незаконно позбавлена права на отримання пенсії по причині того, що, перереєструвавшись на підконтрольній Україні території, відмовилась від статусу ВПО.
- Суд відмінив заочне рішення, яким було стягнуто грошові кошти з ВПО, отримані в якості адресної допомоги. Раніше органи соціального захисту в судовому порядку намагались повернути адресну допомогу на підставі того, що чоловік, який по неї звернувся в 2015 році, володів частиною дому на підконтрольній Україні території. Наші юристи до кінця розібралися в ситуації та допомогли [встановити справедливість](#).

Робота з підвищення обізнаності громадян з питань захисту їх прав

- Отримання українських паспортів мешканцями окупованих територій – це все ще найбільш поширена тема консультацій наших приймалень, що фокусуються на допомозі жителям Криму. Тому нагадуємо про деякі [актуальні поради](#) з цієї тематики від юристів *(російською)*.
- Приймальня у Дніпрі [радить людям](#), власність яких була пошкоджена в результаті конфлікту, продовжувати боротись за відшкодування в Європейському суді з прав людини, якщо в національних судах правосуддя поки що знайти не вдається.

ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ

УГСПЛ продовжує організацію навчальних заходів з прав людини, а також бере участь в розробці комплексної національної політики в галузі освіти у сфері прав людини. Ця діяльність здійснюється в рамках Всеукраїнської освітньої програми «[Розуміємо права людини](#)» (РПЛ)⁷,

⁷ Заснована в 2007 році, програма РПЛ спрямована на інкорпорування цінностей та принципів прав людини в систему формальної освіти, а також розвиток неформальної освіти в галузі прав людини, таким чином сприяючи культивуванню культури поваги прав людини, зміцненню поваги до верховенства права в Україні, сприянню

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

яка в даний час є єдиною неформальною системою освіти, що має матеріальну базу для своєї діяльності – Освітній дім прав людини в Чернігові (ОДПЛ-Чернігів).

Формальна освіта з прав людини

Експерти діляться знаннями щодо правосуддя перехідного періоду в рамках навчальної програми для майбутніх спеціалістів в сфері міжнародного права

Цього місяця УГСПЛ розпочала «Правозахисний практикум» для студентів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Курс, тривалість якого складає 120 годин (в які входять лекції від правозахисників, практичні заняття та інноваційні завдання для самостійної роботи), спрямований, у першу чергу, на студентів, але відкритий також для інших бажаючих.

За [першою](#) лекцією, присвяченою трьом темам (діяльність правозахисників та особливості роботи в умовах збройного конфлікту; моніторингові візити до зони проведення АТО; збір доказів та документування порушень міжнародного гуманітарного права), вже послідовала й [друга](#)⁸ (присвячена протидії гендерно-обумовленому насильству та захисту дітей від сексуальної експлуатації).

Цей освітній продукт є важливим прикладом синергії Програми/УГСПЛ з освітянами – торік наші експерти взяли участь у його розробці та пілотуванні і ось тепер зайняті його повноцінним запровадженням. Вже у наступному році цей курс буде оновлено, щоб він повністю

відповідав трендам правосуддя перехідного періоду. В результаті курс слугуватиме надійним «містком» між Програмою та студентами, спрямованим на підвищення їх обізнаності з даної тематики.

ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Верховна Рада прийняла звернення щодо політичного переслідування громадян України з боку Росії

міжкультурному порозумінню та принципам мирного вирішення конфліктів. Наразі РПЛ нараховує понад 3 500 випускників зі всієї України.

⁸ Крім того, студенти поділились думками щодо окремих тем, пов'язаних з конфліктом, які обговорювались в рамках курсу – посилання [перше](#), [друге](#) та [третє](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

1 березня Верховна Рада прийняла [Постанову № 8064](#) про звернення до парламентів іноземних держав та парламентських асамблей міжнародних організацій щодо засудження політичних репресій Російської Федерації проти громадян України внаслідок збройної агресії Росії проти України та звільнення політичних в'язнів. Депутати закликали РФ негайно звільнити українських громадян, що були ув'язнені за політичними мотивами Кремлем та підконтрольними йому утвореннями.

Обрано нового омбудсмена України

15 березня Верховна Рада проголосувала за призначення народної депутатки Людмили Денісової на посаду Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Водночас народний депутат Григорій Немирня, голова Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, зауважив, що процедура виборів проведена з порушеннями, і закликав провести її знову. Його позицію розділяють правозахисники, включаючи й УГСПЛ.

Апеляційний суд вирішив залишити в силі перевірку ВПО за місцем проживання

Раніше Окружний адміністративний суд м. Києва визнав незаконним Постанову Кабінету Міністрів № 365 щодо процедури призначення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам та контролю за призначенням соціальних виплат за фактичним місцем проживання особи. Київський апеляційний адміністративний суд відмінив це рішення і залишив Постанову в силі, підтвердивши таким чином, що в ній відсутні дискримінаційні положення (*з деталями можна ознайомитись російською [тут](#)*).

Верховна Рада підтримала постанову щодо реалізації правової відповідальності РФ за агресію проти України

Постанова [№ 5463](#) містить комплекс невідкладних заходів щодо практичної реалізації міжнародно-правової відповідальності Російської Федерації за збройну агресію проти України ([докладніше](#)). УГСПЛ вбачає в постанові певний потенціал, але, на нашу думку, все буде залежати від практичної реалізації її положень.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Цей дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

Американський народ, через USAID, надає економічну та гуманітарну допомогу по всьому світу понад 55 років. В Україні допомога USAID надається у таких сферах як: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на суму 1,8 мільярда доларів.

Детальнішу інформацію про програми USAID в Україні можна отримати на офіційному веб-сайті USAID <http://ukraine.usaid.gov> та сторінці у Facebook <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини

вул. Фролівська 3/34, Київ, Україна

тел.: 044 485 17 92, факс: 044 425 99 24

Електронна пошта: n.volkova@helsinki.org.ua, olga.chueva@helsinki.org.ua

Веб-сайт: <http://helsinki.org.ua/>